

КАПІТОНОВ В. І.аспірант кафедри кримінального права
та кримінології(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ORCID ID: 0009-0000-6231-1566

УДК 343.211

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.2.2.55>**ПРЕДМЕТ НЕЗАКОННОГО ВТРУЧАННЯ В РОБОТУ АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ В ОРГАНАХ ТА УСТАНОВАХ СИСТЕМИ ПРАВОСУДДЯ**

Стаття присвячена розгляду окремого складового елементу незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя за ст. 376-1 КК України – це *предмет*. З метою детального розгляду окресленого питання проведено аналіз попередніх досліджень щодо визначенню предмета кримінального правопорушення та його вплив. В свою чергу такий огляд дав змогу побачити проблему та зупинитись в своєму дослідженні більше детально. Звернута увага на специфіку предмета, яку визначає законодавець в диспозиції статті та неузгодженість в тексті. Окремо розглянуто понятійні апарати: «відомості» та «інформація» на яких базується поняття предмету ст. 376-1 КК України. Не обійшли увагою сучасний стан використання технологій, в тому числі і в судочинстві. В Україні використання штучного інтелекту в судочинстві цілком можливо, однак звернута увагу на проблему відсутності нормативно-правової бази щодо його використання в цій галузі. Наведено приклад на проведеному огляді судової практики.

У статті розглянуто питання щодо конкретизації інформації, як предмета кримінального правопорушення, яка не зазначена в диспозиції статті. Для чіткого встановлення предмета кримінального правопорушення необхідно звернутись до інших нормативно-правових актів, які містять певний перелік, однак не виключений, що може бути розширеним за необхідності. Також розглянуто питання самої автоматизованої системи в органах та установах системи правосуддя. Не вирішеним та неузгодженим залишається питання віднесення автоматизованої системи до предмета кримінального правопорушення. Огляд попередніх публікацій показав, що думки науковців з цього приводу розділились. На підставі розглянутих проблемних питань зроблені власні висновки, в яких відображені сучасні шляхи вирішення тихах проблем, що дало змогу досягти поставленої мети дослідження.

Ключові слова: «предмет кримінального правопорушення»; «відомості»; «інформація»; «автоматизована система»; «судова система».

Kapitonov V. I. Subject of unlawful interference with the work of automated systems in judicial bodies and institutions

The article is devoted to consideration of a separate component element of illegal interference in the work of automated systems in bodies and institutions of the justice system under Art. 376-1 of the Criminal Code of Ukraine is a subject. For the purpose of a detailed consideration of the outlined issue, an analysis of previous studies on the definition of the subject of a criminal offense and its impact was carried out. In turn, such an overview made it possible to see the problem and stop in its research in more detail. Attention is drawn to the specificity of the subject, which is

determined by the legislator in the disposition of the article and the inconsistency in the text. Conceptual devices: “information” and “information” on which the concept of the subject of Art. 376-1 of the Criminal Code of Ukraine. They did not ignore the current state of technology use, including in the judiciary. In Ukraine, the use of artificial intelligence in the judiciary is quite possible, but attention has been drawn to the problem of the lack of a legal framework for its use in this field. An example is given based on a review of judicial practice.

The article deals with the issue of specifying information as a subject of a criminal offense, which is not specified in the disposition of the article. To clearly establish the subject of a criminal offense, it is necessary to refer to other normative legal acts, which contain a certain list, but it is not excluded, which can be expanded if necessary. The issue of the most automated system in the bodies and institutions of the justice system was also considered. The issue of classifying the automated system as a subject of a criminal offense remains unresolved and uncoordinated. A review of previous publications showed that the opinions of scientists on this matter were divided. On the basis of the considered problematic issues, own conclusions were drawn, which reflected modern ways of solving various problems, which made it possible to achieve the set goal of the research.

Key words: *subject of a criminal offense; data; information; automated system; judiciary.*

Постановка проблеми. Важливим етапом на початку реформування судової системи стало введення в дію автоматизованої системи, яка покликана для полегшення роботи з документообігом в такій системі. Вирішена одна проблема породжує іншу проблему – захист такої системи, в тому числі кримінально-правовими засобами. Такий захист законодавець передбачає в нормах ст. 376-1 КК України.

З огляду на специфіку диспозиції ст. 376-1 КК України, встановлення предмету складу кримінального правопорушення за незаконне втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя являє собою певну проблему, яка детального дослідження.

Кримінально протиправні дії посягають на безпеку даних, достовірність інформації. Незаконне втручання може мати різноманітні форми, включаючи несанкціонований доступ до баз даних, зміну або видалення інформації, а також завдання шкоди автоматизованим системам. Це може призвести до порушення правил та процедур, що регулюють роботу органів та установ системи правосуддя. Незаконне втручання в роботу автоматизованих систем може мати серйозні наслідки. Воно порушує принципи незалежності, об'єктивності та безпеки, які є основоположними принципами системи правосуддя. Крім того, це може призвести до втрати довіри громадськості до органів правосуддя.

Аналіз публікацій. Питання незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя розглядали в своїх дослідженнях: Ю. В. Баулін, О. М. Джу́жа, О. О. Дудоров, В. А. Козак, М. І. Мельник, В. І. Осадчий, М. І. Хавронюк, В. І. Ша́кун, А. С. Щербі́на та ін. Попередні публікації як загальне визначення предмета у кримінальному праві так і відповідно до норми ст. 376-1 КК України не дають повної відповіді на поставлені нами питання. Тому виникає необхідність проведення додаткового розгляду окреслених питань.

Метою статті є аналіз та детальне з'ясування предмету кримінального правопорушення, передбаченого ст. 376-1 КК України, а також критерії щодо його визначення.

Виклад основного матеріалу. Предмет кримінального правопорушення хоча і не відноситься до основних ознак складу кримінального правопорушення, однак в конкретних випадках має важливе значення. Предмет не є характерним для всіх кримінальних правопорушень, саме за цією ознакою більшість вчених відносять предмет до факультативної ознаки

об'єкта. Однак, де-які вчені в своїх працях наполягають на визначенні предмета як самостійного, окремого елемента об'єктивних ознак складу кримінального правопорушення. При цьому не пропонувалось виділити предмет кримінального правопорушення окремо, самостійно як п'ятий елемент. Тому певним чином така неузгодженість стосовно предмета кримінального правопорушення певним чином впливає визначення його місця. Не будемо заперечувати важливість предмета серед інших елементів складу кримінального правопорушення. Так, саме за наявністю предмета для багатьох складів кримінальних правопорушень можна дати правильну кваліфікацію, зробити відмежування від суміжних складів, що в свою чергу дасть змогу притягнути до кримінальної відповідальності винних осіб. Не буде винятком і незаконне втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя за ст. 376-1 КК України, де лише за наявності спеціального предмета можна віднести цей склад до спеціальної норми порівняно із ст. 361 КК України.

Предмет в складі кримінального правопорушення визначається як речі або явища матеріального світу, з приводу чого вчиняється кримінальне правопорушення або чому завдається або може бути завдано матеріальну шкоду. Необхідно згадати про відмежування предмету суспільних відносин від предмету, як самостійної факультативної ознаки складу кримінального правопорушення. Натомість, предмет суспільних відносин розглядається лише як складова частина суспільних відносин, тобто єдиного обов'язкового елементу об'єкту кримінального правопорушення. При розгляді предмету за ст. 376-1 КК України ми розглянемо явища матеріального світу.

Згідно із ч. 3 ст. 14 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у судах загальної юрисдикції з 1 січня 2011 року функціонує автоматизована система документообігу. Створення та забезпечення функціонування єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) має численні плюси. Основні переваги цієї системи включають: централізація інформації, ефективність, інтеграція з іншими системами, забезпечення конфіденційності та безпеки, покращення доступу до правосуддя громадян, зменшення бюрократії, підвищення якості прийняття рішень, забезпечення прозорості, економія ресурсів, показників суду та ін.

Предмет виступає обов'язковою ознакою за ст. 376-1 КК України і утворює декілька їх видів. Виникає необхідність розглянути всі види та відповідно систематизувати.

В диспозиції ст. 376-1 КК України предмет визначається, як «*відомості*», що вносяться до Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, іншої автоматизованої системи, що функціонує в суді, Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів, Державній судовій адміністрації України, їх органах.

Законодавець: – формулює поняття «інформація» через поняття «відомості»; – вказує обов'язкову ознаку інформації – можливість її збереження на матеріальних носіях або відображення в електронному вигляді. Це дає підстави стверджувати, що поняття «інформація» є більш вузьким, ніж поняття «відомості» [1].

В. А. Козак, в своїй роботі також вважає, що предметом аналізованого злочину є *відомості*, які вносяться до АСДС. Саме з приводу них і вчиняється це суспільно небезпечне діяння. Такими відомостями можуть бути зокрема: дата надходження відповідних матеріалів до суду, прізвище особи, стосовно якої подані документи, та їх суть, прізвище (найменування) особи(органу), від якої (якого) надійшли документи, прізвище працівника апарату суду, який здійснив реєстрацію, інформація про рух судових документів, дані про суддю, який здійснював судові провадження, та ін. [2].

На думку А. В. Щербини, який зазначає, що: «відповідно до діянь, котрі законодавцем віднесені до форм незаконного втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду, вважаємо, що предметом кримінального правопорушення є *інформація*, котра вноситься до АСДС, оскільки саме вона є кінцевою метою кримінального правопорушника» [3, С. 99].

Виходячи з диспозиції частини першої ст. 376-1 КК України, предметом злочину є як інформація, що вноситься до АСДС, так і сама АСДС, з приводу якої вчиняється злочин,

як матеріальний носій, на якому зберігається зазначена інформація. Інформацією у цьому разі є будь-яка текстова чи інша інформація, що існує в електронному вигляді, обробляється в АСДС або зберігається в цій системі на відповідних носіях і може створюватись, змінюватись чи використовуватись за допомогою цієї системи [8].

Якщо ми розглянемо відмежування ст. 361 КК України (як загальної норми) від ст. 376-1 КК України (спеціальна норма), то предметом більшості злочинів у сфері використання ЕОМ (комп'ютерів), АС та КМ і МЕ є комп'ютерна інформація або комп'ютерна система (під якою слід розуміти будь-яку із систем: ЕОМ (комп'ютер), АС, КМ чи МЕ). Саме кримінально протиправний вплив на ці предмети або їх кримінально протиправне використання надає підстави визначити наявність об'єкту цих кримінальних правопорушень, тому що вони є невід'ємною частиною охоронюваних розглядуваними нормами суспільних відносин.

Відомості визначаються як повідомлення про щось. Щодо інформація, то можна визначити уявлення або поняття про щось. Диспозиція статті якби розділена на дві частини: в першій частині визначається предметом саме відомості, як повідомлення, а друга частина передбачає як «несанкціоновані дії з інформацією». Тож ми можемо побачити, що законодавець не розділяє ці два різні поняття, як «відомості» та «інформація» і використовує їх рівнозначно за різних ситуацій і суспільно небезпечних діянь.

Ще одне неузгоджене питання, це нормативно-правове закріплення використання штучного інтелекту, в тому числі в судочинстві. Так, О.М. Борщевська, І.О. Заснов зазначають, що в Україні, повноцінна інтеграція штучного інтелекту в судочинство вже частково можлива з технічної, проте, неможлива з нормативно-правової точки зору. В Україні наразі процес розвитку законодавства у цій сфері зупинився на рівні створення Концепції розвитку штучного інтелекту, що пов'язане із початком війни і необхідністю зосередити всі зусилля на боротьбі з ворогом. На думку вчених створення Закону України про «Штучний інтелект» дасть змогу більш ефективно використовувати сучасні технології. Лише після вирішення цих найважливіших завдань можна буде говорити про повноцінну інтеграцію штучного інтелекту в судочинство України і його ефективне використання [4].

В диспозиції статті не конкретизовано, які саме відомості є предметом кримінального правопорушення. Так, на думку В. А. Козак, такими відомостями можуть бути зокрема:

- дата надходження відповідних матеріалів до суду,
- прізвище особи, стосовно якої подані документи, та їх суть,
- прізвище (найменування) особи(органу), від якої (якого) надійшли документи,
- прізвище працівника апарату суду, який здійснив реєстрацію,
- інформація про рух судових документів,
- дані про суддю, який здійснював судове провадження, та ін. [2].

Для більш детального визначення чи є інформація предметом за ст. 376-1 КК України необхідно звернутись до переліку, який зазначений в ст. 15-1 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», а також до Розділу III «Порядок функціонування окремих підсистем (модулів) ЄСІТС» Рішення Вищої Ради правосуддя «Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи». В перелічених актах зазначений перелік інформації, однак він не є вичерпним і за необхідності може бути розширеним.

Так, Жовтневим районним судом м. Дніпро встановлено, що 11 лютого 2016 року ОСОБА_5 шляхом несанкціонованого доступу втрутився в роботу автоматизованої системи документообігу Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська «Д-3», внаслідок чого цивільна справа за позовом ОСОБА_7 до відповідача ОСОБА_8 була розподілена на суддю Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровськ ОСОБА_10 [5].

Ще одна неузгодженість – це чи відноситься до предмету посягання сама АСДС? З цього приводу думки вчених розділились.

Автоматизована система – сукупність комп'ютерних програм і відповідних програмно-апаратних комплексів судів та Державної судової адміністрації України (далі – ДСА України), що забезпечує функціонування документообігу суду, обіг інформації між судами

різних інстанцій та спеціалізацій, передачу інформації до центральних баз даних залежно від спеціалізації судів, захист від несанкціонованого доступу тощо [6].

Так, А. В. Щербіна, зазначає, що стосується самої АСДС, то, як здається, її необхідно вважати знаряддям суспільно небезпечного діяння, оскільки саме за допомоги системи здійснюється деструктивний вплив на предмет правопорушення (інформація). АСДС не може вважатись предметом даного кримінального правопорушення, оскільки вона цікавить суб'єкта, виключно, як ключ до відомостей, котрі дозволять змінити хід тієї чи іншої справи, що знаходиться в межах його інтересів. Порухення роботи АСДС не є самоціллю [3, С. 99].

Хоча законодавець визначає ще один вид суспільно небезпечного діяння, як «інше втручання в роботу таких систем». Тут можемо зазначити, що посягання відбувається не на саму систему, а з метою змін в роботі такої системи.

Ще одна думка, що предметом ст. 376-1 КК України може бути не лише інформація, а і сама система АСДС. Так, предметом незаконного втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду є як інформація, що вноситься до АСДС, так і сама АСДС, з приводу якої вчиняється злочин, як матеріальний носій, на якому зберігається зазначена інформація. Інформацією у цьому разі є будь-яка текстова чи інша інформація, що існує в електронному вигляді, обробляється в АСДС або зберігається в цій системі на відповідних носіях і може створюватись, змінюватись чи використовуватись за допомогою цієї системи [1].

Предметом злочину в «старій» редакції ст. 376-1 КК України визначалось автоматизована система, інформація, що в ній міститься, то в «новій» редакції цієї статті — автоматизована система в органах та установах системи правосуддя та інформація, що в ній міститься [7].

Автоматизована система (АС) – це організаційно-технічна система, що складається із засобів автоматизації діяльності людей і персоналу, що здійснює цю діяльність. Нею вважається сукупність ЕОМ, засобів зв'язку (модем, мережевий адаптер тощо) і програм, за допомогою яких ведеться документообіг, формуються, оновлюються і використовуються різні бази даних, накопичується, обробляється та систематизується інформація [8, С. 746-747].

Висновки. Отже, розглянувши поставлені питання можемо зазначити, що в диспозиції ст. 376-1 КК України предметом кримінального правопорушення визначається як відомості та інформація, що обов'язково повинна вноситься до Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, іншої автоматизованої системи, що функціонує в суді, Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів, Державній судовій адміністрації України, їх органах. При чому, перелік такої інформації та відомостей в самій статті не зазначається. Для з'ясування необхідно звернутись до інших нормативно-правових актів, отже за видом диспозиції статті відноситься до «бланкетної». Для кваліфікації за ст. 376– 1 КК України за втручання в роботу ЄСІТС необхідно виходити із направленості умислу винної особи, однак в диспозиції статті мотив і мета не зазначаються як обов'язкова ознака, що в свою чергу значно ускладнює кваліфікацію. Тому, диспозиція статті повинна бути сформована з урахуванням «бланкетної» норми з посиланням на інші нормативно-правові акти та зазначити мотив та мету суб'єктивної сторони, що в свою чергу дасть змогу чітко визначити предмет.

Список використаних джерел:

1. Федорчук О. Предмет злочину, передбаченого ст. 376-1 КК України (Незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду). *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 16. С.186-190.
2. Козак В. А. Кримінальна відповідальність за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду: аналіз основного складу злочину. 2013. С. 151-158. URL: <http://plaw.nlu.edu.ua/article/view/51481/47284> (дата звернення: 30.04.2022).
3. Щербіна А. В. Кримінальна відповідальність за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. 2021. Маріуполь. 220 с.
4. Борщевська О.М., Заснов І.О. Правові підстави та перспективи використання штучного інтелекту в судочинстві України. *Правова держава*. 2023. № 50. С. 106-119

5. Жовтневий районний суд м. Дніпропетровська. Єдиний унікальний номер 201/3620/16-к від 11.08.2016. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/59701953> (дата звернення: 23.01.2022).

6. Щодо Положення про автоматизовану систему документообігу суду : Рішення Ради суддів України від 26.11.2010 № 30 (дата оновлення: 11.06.2021). zakon.rada.gov.ua. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr030414-10#Text> (дата звернення: 22.04.2022).

7. Осадчий В. І. Кримінально-правова охорона функція автоматизованих систем в органах правосуддя. URL: <https://df.duit.in.ua/index.php/dictum/article/view/174/151> (дата звернення: 25.12.2022). DOI <https://doi.org/10.32703/2663-6352/2020-3-8-133-139>

8. Погорецький М. А., Кучинська О. П. *Науковий висновок щодо тлумачення окремих положень чинного законодавства України. Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 1. С. 164-173.

